

A PLACE LINKING CENTURIES: HISTORICAL AND CULTURAL HERITAGE AS A BRIDGE BETWEEN GENERATIONS

Muydinova Khurshida Shadibaevna

History Teacher, Technical School No. 1 Fergana District

Abstract

This article examines the phenomenon of historical and cultural heritage as a bridge between eras. Based on an analysis of historical and cultural monuments in the Fergana Valley and Uzbekistan as a whole, the author explores the mechanisms of transmitting historical memory and the role of sacred and secular spaces in shaping national identity. It demonstrates how ancient cities, architectural ensembles, and cultural traditions continue to influence modern society, serving as living witnesses to the historical journey of the people.

Keywords

historical and cultural heritage, Fergana Valley, Uzbekistan, historical memory, cultural identity, historical monuments, architectural heritage, inter-era connections, sacred spaces, national history.

ASRLARNI BOG‘LAGAN MAKON: TARIXIY-MADANIY MEROS DAVRLAR O‘RTASIDAGI KO‘PRIK SIFATIDA

Muydinova Xurshida Shadibaevna

Tarix fani o‘qituvchisi, Farg‘ona tuman 1-son texnikumi

Annotatsiya. Ushbu maqolada tarixiy-madaniy merosning davrlar o‘rtasidagi bog‘lovchi bo‘g‘in sifatidagi fenomeni ko‘rib chiqiladi. Farg‘ona vodiysi va butun O‘zbekiston tarix va madaniyat yodgorliklarini tahlil qilish asosida muallif tarixiy xotirani uzatish mexanizmlarini, muqaddas va dunyoviy makoning milliy identlikni shakllantirishdagi o‘rnini tadqiq etadi. Qadimiy shaharlar, me'moriy majmualar va madaniy an'analar xalqning tarixiy yo‘lining jonli guvohi sifatida zamonaviy jamiyatga

qanday ta'sir ko'rsatishini ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: tarixiy-madaniy meros, Farg'ona vodiysi, O'zbekiston, tarixiy xotira, madaniy identlik, tarix yodgorliklari, me'moriy meros, davrlararo bog'liqlik, muqaddas makon, milliy tarix.

МЕСТО, СВЯЗЫВАЮЩЕЕ ВЕКА: ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ КАК МОСТ МЕЖДУ ПОКОЛЕНИЯМИ

Муйдинова Хуршида Шадибаевна

Преподаватель истории, техникум №1, Ферганского района

Аннотация. В данной статье рассматривается феномен историко-культурного наследия как связующего звена между эпохами. На основе анализа памятников истории и культуры Ферганской долины и Узбекистана в целом автор исследует механизмы трансляции исторической памяти, роль сакральных и светских пространств в формировании национальной идентичности. Показано, как древние города, архитектурные ансамбли и культурные традиции продолжают оказывать влияние на современное общество, выступая живыми свидетелями исторического пути народа.

Ключевые слова: историко-культурное наследие, Ферганская долина, Узбекистан, историческая память, культурная идентичность, памятники истории, архитектурное наследие, межэпохальная связь, сакральные пространства, национальная история.

KIRISH

Yerdagi har bir joy o'z ichida zamonning izlarini saqlab keladi - devor toshlarida, ko'cha tartibida, mahalla nomlarida va avloddan avlodga og'zaki uzatilgan rivoyatlarda. Biroq shunday alohida joylar borki, ular nafaqat guvoh, balki tarixiy jarayonning faol ishtirokchisiga aylanib, o'tgan davrlar bilan zamonaviylik o'rtasida ko'rinmas ko'prik vazifasini o'taydi. Bunday joylar - haqiqiy "asrlarni bog'lovchi" makob - insoniyat

sivilizatsiyasining noyob hodisasini ifodalaydi.

Zamonaviy O‘zbekiston hududi, xususan Farg‘ona vodiysi, ming yillar davomida buyuk sivilizatsiyalarning kesishish joyi bo‘lib kelgan. Bu yerdan Buyuk ipak yo‘li o‘tgan, bu yerda Davon va Kushon davlatlari gullab-yashnagan, bu yerda o‘rta asrlar Sharqining buyuk mutafakkirlari va shoirlari ijod etgan. Bularning barchasi ushbu mintaqani tarixiy o‘tmish so‘zma-so‘z hozirgi zamonda mavjud bo‘lgan makonga aylantirdi.

Mavzuning dolzarbligi nafaqat madaniy merosni saqlash masalalariga ilmiy qiziqish bilan, balki yoshlar o‘rtasida o‘z xalqining tarixiy o‘tmishiga hurmat tuyg‘usini tarbiyalashning amaliy zarurati bilan ham belgilanadi. Globallashuv va jadal madaniy o‘zgarishlar sharoitida aynan tarixiy-madaniy meros milliy identlikning langari, ildizlarni eslatuvchi va ma'naviy kuch manbai bo‘lib xizmat qiladi.

Ushbu maqolaning maqsadi - tarixiy-madaniy ob'ektlar davrlar o‘rtasidagi aloqani ta'minlash funksiyasini bajaradigan mexanizmlarni o‘rganish, shuningdek ushbu aloqalarning jamiyat madaniy o‘zini anglashini shakllantirishdagi ahamiyatini ko‘rsatib berishdan iborat.

TARIXIY-MADANIY MEROS: TUSHUNCHA VA MOHIYAT

"Tarixiy-madaniy meros" tushunchasi keng hodisalar doirasini qamrab oladi - monumental me'moriy inshootlardan nomoddiy xalq ijodiyatigacha, qadimiy qo‘lyozmalardan tirik hunarmandchilik an'analarigacha. YuNESKO xalqaro ta'rifiga ko‘ra, madaniy meros alohida xalqlar ham, umuman insoniyatning ham identligining ajralmas qismidir.

Merosning shunchaki o‘tmish ob'ektlari yig‘indisi emas, balki faol ishlayotgan ma'no va qadriyatlar tizimi ekanligini tushunish juda muhimdir. Har bir yodgorlik, har bir an'ana o‘zida ma'lum bir davr kishilarining hayot tarzi, dunyoqarashi va intilishlari haqida kodlangan ma'lumotni saqlaydi. Ushbu ob'ektlar bilan o‘zaro munosabatda

bo‘lib, zamonaviy inson ajdodlar bilan o‘ziga xos muloqotga - vaqt orqali muloqotga kirishadi. O‘zbekiston hududida minglab tarixiy-madaniy meros ob'ektlari mavjud. Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz YuNESKOning Jahon merosi ro‘yxatiga kiritilgan. Biroq Farg‘ona vodiysi shaharlari ham - Qo‘qon, Marg‘ilon, Andijon, Namangan - tarixiy o‘tmish bilan kam boylikka ega emas, ularning har biri asrlar qa'riga ketadigan tarix qatlamlarini o‘z ichida saqlaydi.

FARG‘ONA VODIYSI DAVRLARARO BOG‘LIQLIK MAKONI SIFATIDA

Farg‘ona vodiysi - Markaziy Osiyoning eng qadimiy sivilizatsiya o‘choqlaridan biri. Bu hududdagi dastlabki shahar manzilgohlari miloddan avvalgi asrlarda paydo bo‘lgan. Xitoy yilnomalarida miloddan avvalgi II–I asrlarda tilga olingan Dovon davlati allaqachon rivojlangan shahar madaniyatiga, Xitoy, Parfiya va qadimgi dunyo boshqa davlatlari bilan savdo aloqalariga ega edi.

Vodiyning madaniy qiyofasini shakllantirishda Kushon shohligi (milodiy I–IV asrlar) davri alohida o‘rin tutadi. Bu davrda yunon-baqtriya, hind va mahalliy an'analarning uyg‘unlashuvi yuz berdi. Farg‘ona hududida topilgan kushon tangalari jadal savdo va madaniy almashinuvlardan dalolat beradi. Bu davr mintaqani bugungi kunda ham xarakterlayotgan madaniy rang-baranglikning asosiga aylandi.

O‘rta asrlar Farg‘ona vodiysiga islom ilm-fani va me'morchiligining gullab-yashnashini olib keldi. Qo‘qon xonligi poytaxti (1709–1876) - Qo‘qon kabi shaharlar yirik madaniyat va ma'rifat markazlariga aylandi. Bugungi kunda saqlanib qolgan Xudoyorxon saroyi bu buyuk davlatning shon-shuhrati va qudratining jonli guvohi hisoblanadi. Uning me'morchiligi farg‘onalik, samarqandlik va xitoy qurilish maktablarining an'alarini o‘zida mujassam etib, "asrlarni bog‘lagan makon" g‘oyasining yaqqol timsoli bo‘lib xizmat qiladi.

Marg‘ilon - Farg‘ona vodiysining eng qadimiy shaharlaridan biri - asrlar davomida ipakchilik markazi bo‘lib kelmoqda. Mahalliy ustalar bugun ham ajdodlardan

meros bo‘lib qolgan texnologiyalar yordamida mashhur "adras" va "bekasam" to‘qiydilar. Bu hunarmand shaharda tirik an'ana o‘tmish va hozirgi zamon o‘rtasidagi eng bevosita ko‘prik hisoblanadi: zamonaviy usta xuddi ajdodining harakatlarini takrorlaydi, xuddi o‘sha ipak ipiga qo‘l tekkizadi.

TARIXIY XOTIRANI UZATISH MEXANIZMLARI

Tarixiy-madaniy meros bir necha o‘zaro bog‘liq mexanizmlar orqali davrlar o‘rtasidagi aloqa funksiyasini bajaradi. Birinchi va eng ko‘zga ko‘ringan mexanizm - moddiy: me'moriy yodgorliklar, turmush buyumlari va san'at asarlari, hujjatlar o‘tgan davr haqida bevosita ma'lumot tashuvchisi bo‘lib xizmat qiladi. XV asrda yaratilgan qo‘lyozma varaqlarini ushlab ko‘rgan yoki madrasa naqshli bezaklarini tomosha qilgan zamonaviy inson o‘tmish bilan bevosita muloqot tajribasini oladi.

Ikkinchi mexanizm - ramziy. Tarixiy joylar o‘zida ma'no va qadriyatlarni jamlash qobiliyatiga ega bo‘lib, madaniy identlikning timsollariga aylanadi. Farg‘onadagi Bo‘bo-Ayob maqbarasi, Uzgandagi Shoh-Fazil qabri, qadimiy Ershi shahar xarobalari - bu ob'ektlarning har biri nafaqat o‘tmish yodgorligi, balki atrofida xalqning jamoaviy tarixiy xotirasi shakllanadigan timso hamdir.

Uchinchi mexanizm - pedagogik. Tarixiy-madaniy ob'ektlar tarixiy tarbiyaning o‘rnini bosa olmaydigan vositasi hisoblanadi. Tarixiy xotira joylarini ziyorat qilish, me'morchilik va san'at yodgorliklari bilan tanishish yoshlarning o‘z xalqining buyuk tarixiy yo‘liga mansublik his-tuyg‘usini shakllantiradi. Bu kontekstda tarix o‘qituvchisining vazifasi o‘quvchilarga tarixiy dalillar tilini "o‘qishga" yordam berishdan iborat - jim toshlarni so‘zlaydigan hikoyachilarga aylantirishdan.

To‘rtinchi mexanizm - narrativ. Tarixiy rivoyatlar, afsonalar, epik asarlar - "Alpomish" yoki "Manas" kabi - haqiqiy tarixiy voqealar va shaxslar haqidagi xotirani badiiy-obrazli shaklda saqlaydi. Avloddan avlodga uzatiladigan bu matnlar ijtimoiy larzalar davrlarida ham madaniy an'ananing uzluksizligini ta'minlaydi.

MEROS ZAMONAVIY KONTEKSTDA: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR

Zamonaviy O'zbekiston tarixiy-madaniy merosni saqlash va ommalashtirish borasida izchil siyosat olib borayotganini namoyon etmoqda. Samarqand, Buxoro, Xivadagi keng ko'lamli restavratsiya ishlari, Jahon merosi ob'ektlari atrofida turizm infratuzilmasini yaratish, muzey ishini rivojlantirish - bularning barchasi davlatning tarixiy o'tmishni milliy taraqqiyot resursi sifatida baholashidan dalolat beradi.

Shu bilan birga, jamiyat oldida merosni saqlash sohasida jiddiy muammolar ham turibdi. Jadal shaharsozlik ko'pincha shaharlarning tarixiy mahallalariga tahdid soladi. Turizmning tijoratlashtilishi tirik madaniy muhitning "muzeylashtilishi"ga olib kelishi mumkin. Globallashuv madaniy amaliyotlarning unifikatsiyasi va mahalliy o'ziga xosliklarning yo'qolishi xavfini tug'diradi. Bu ziddiyatlarni hal etish merosning haqiqiylikini saqlab qolish bilan uni zamonaviy madaniy muomalaga jalb etishni uyg'unlashtiruvchi muvozanatli siyosat ishlab chiqishni talab qiladi.

Bu jarayonda ta'lim tizimi alohida o'rin egallaydi. Aynan maktab va o'rta maxsus o'quv yurtlari yoshlarda tarixiy merosga nisbatan birlamchi munosabatni shakllantiradi. Haqiqiy tarixiy ob'ekt fonida o'tkazilgan tarix darsi, o'lkashunoslik muzeyiga ekskursiya, mahalliy toponymika va rivoyatlarni o'rganish - bularning barchasi o'quvchi bilan u yashaydigan tarixiy makon o'rtasida jonli bog'liqlik hosil qiladi.

XULOSA

Tarixiy-madaniy meros o'tmishning yuki emas, balki hozirgi va kelajakning tirik resursidir. O'tgan davrlar xotirasini o'zida saqlagan joylar noyob funksiyani bajaradi: ular zamonaviy insonga o'zini uzluksiz tarixiy oqimning bir qismi sifatida anglashga, o'tmishdan bugungi muammolarni hal etish uchun donolik va ilhom olishga imkon beradi. Farg'ona vodiysi ming yillik tarixi bilan o'tmish va hozirgi zamon muloqotda yashayotgan makoning yorqin namunasidir. Qadimiy shaharlar, me'moriy yodgorliklar,

tirik hunarmandchilik an'analari - bularning barchasi yaxlit madaniy organizmning qismlari bo'lib, uning hayotchanligi zamonaviy jamiyatning meros bilan qanchalik ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishiga bog'liq.

Tarixchi, pedagog, har bir befarq bo'lmagan fuqaroning vazifasi - bu asrlar bog'liqligini saqlab, uni keyingi avlodlarga to'la va jonli holda yetkazib berishdan iborat. Zero, o'z o'tmishi bilan aloqasini yo'qotgan xalq nafaqat tarixiy xotirasini, balki kelajakka yo'l topa olish yo'nalishlarini ham boy beradi. Asrlarni bog'lagan makon - bu avvalombor avlodlar zanjirini ongli ravishda his etgan insonning o'zidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Askarov A.A. Janubiy O'zbekistonning bronza davri qadimgi dehqonchilik madaniyati. Toshkent: Fan, 1977. 234 b.
2. Bartold V.V. Turkiston madaniy hayoti tarixi. Leningrad: SSSR FA nashriyoti, 1927. 256 b.
3. Buryakov Yu.F. Toshkent vohasi qadimgi shaharlarining tarixiy topografiyasi. Toshkent: Fan, 1975. 200 b.
4. Nabiev R.N. Qo'qon xonligi tarixidan. Toshkent: O'zbekiston, 1973. 315 b.
5. Rtveladze E.V. Markaziy Osiyo sivilizatsiyalari, davlatlari, madaniyatlari. - Toshkent: UMƏD, 2005. 278 b.
6. Sagdullayev A.S. Qadimgi Baqtriya usadybalari. Toshkent: Fan, 1987. 148 b.
7. Tolstov S.P. Qadimgi Xorazm. - Moskva: MGU nashriyoti, 1948. 452 b.
8. Kadirov T. O'zbekiston moddiy madaniyat yodgorliklarini muhofaza qilish muammolari. Toshkent: Fan, 2003. 190 b.
9. Xo'jayev A. Buyuk ipak yo'li va O'rta Osiyo. Toshkent: O'zbekiston, 1992. 220 b.
10. UNESCO. Jahon madaniy va tabiiy merosini muhofaza qilish to'g'risidagi Konvensiya. Paris: UNESCO, 1972. 18 b.